

@ Foto Provincie Noord-Holland

Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogelleefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, gericht op de wezenlijke kenmerken en waarden van natuur en landschap) en Provinciale Monumenten hebben een eigen regime en vallen daarom buiten het BPL-regime.

In het BPL zijn ruimtelijke ontwikkelingen, met uitzondering van nieuwe stedelijke ontwikkelingen, toegestaan wanneer de beschreven kernkwaliteiten niet worden aangetast. Per locatie kan aan de hand van de kernkwaliteiten een zorgvuldige afweging worden gemaakt welke ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk en welke niet wenselijk zijn. Hierdoor is er ruimte voor maatwerk en gebiedsgerichte differentiatie. In de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan dat een ontwikkeling in het BPL mogelijk maakt, moet worden gemotiveerd dat de ter plaatse geldende kernkwaliteiten niet worden aangetast.

In lijn met de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zijn de kernkwaliteiten beschreven aan de hand van drie provinciale kernwaarden:

1. Landschappelijke karakteristiek: de landschapstypen en de belangrijkste kenmerken van deze landschappen.
2. Openheid en ruimtebeleving: de beleving van de ruimte, de horizon en de oriëntatiepunten.
3. Ruimtelijke dragers: de driedimensionale structuren en lijnen die in het (vlakke) landschap het beeld bepalen en begrenzen.

@ Foto Provincie Noord-Holland

Marken is een voormalig eiland in het Markermeer, voor de kust van Waterland. Het heeft een hoge tot zeer hoge cultuurhistorische waarde. Sinds 1957 is het eiland via een dijk met wegverbinding (N518) verbonden met het vasteland. Kenmerkend voor Marken zijn de werven: buurtschapjes met dicht op elkaar staande houten woningen op hoger gelegen terpen. Buiten de werven heeft het eiland een open karakter en is het in vooral gebruik als weidegebied. Kenmerkend is de onregelmatige blokverkaveling, waarin nog restanten van de oorspronkelijke veenontginningen zichtbaar zijn. Een opvallend gebouw is de buitendijks gelegen vuurtoren aan de oostzijde van Marken, in de volksmond 'het Paard van Marken'.

@ Foto Provincie Noord-Holland

Het BPL Marken wordt als eiland begrensd door een dijk. De dijk wordt op dit moment verder versterkt. Het eiland is weliswaar met een dijk verbonden met het vasteland, maar wordt verder volledig omgeven door open water. Aan de noord, oost en zuidzijde van Marken ligt de openheid van het Markermeer. Aan de westzijde grenst Marken aan de Gouwzee, een ondiepe binnensee tussen het eiland en de kust van Waterland. Een klein deel aan de zuidkant van Marken is NNN.

(Het BPL Marken maakt deel uit van het ensemble Waterland in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.)

@ Foto Provincie Noord-Holland

@ Foto Provincie Noord-Holland

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

Onregelmatige blokverkaveling en restanten van veenverkaveling in zeekleipolders

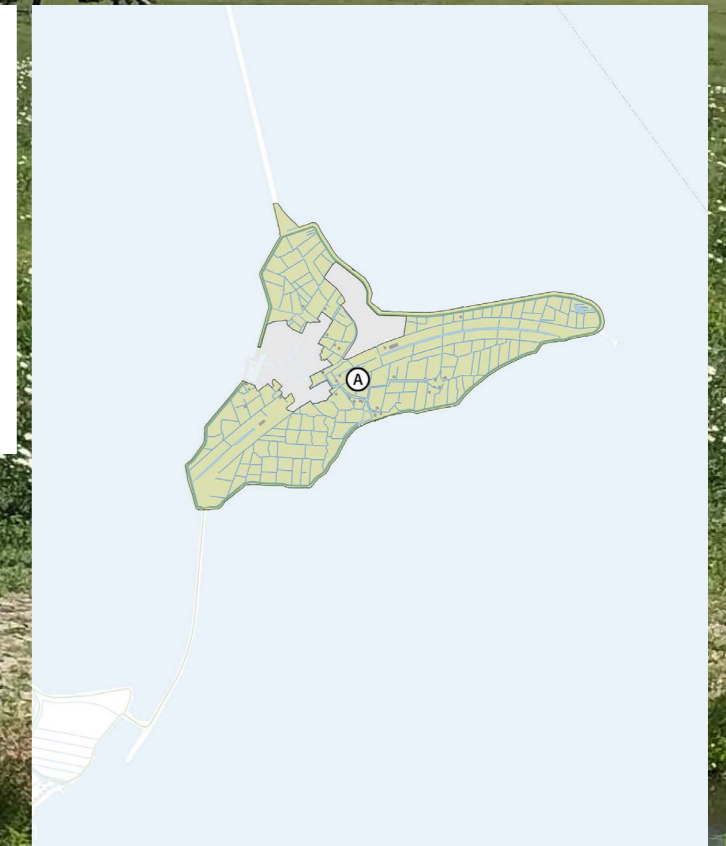
Marken is een restant van een veenpolderlandschap, waarvan de oorspronkelijke veenbodem is afgedekt met zeeklei. De kleiafzettingen waren het gevolg van de talrijke overstromingen en hebben er tegelijkertijd voor gezorgd dat het Marken behouden is gebleven. Het open poldergebied wordt gekenmerkt door een onregelmatige blokverkaveling, waarin nog restanten van de oorspronkelijke veenontginningen en grillige kreekrestanten zichtbaar zijn. Het eiland is cultuurhistorisch van hoge tot zeer hoge waarde.

Beschrijving

De open polders op Marken hebben een gaaf en herkenbaar verkavelingspatroon, dat bestaat uit een onregelmatige blokverkaveling, met brede sloten. De bodem bestaat uit kleiafzettingen op veen. De oorspronkelijke strokenverkaveling van de veenontginningen is nog zichtbaar in de ondiepe greppels die de kavels onderverdelen.

Interpretatie en toetsing

Het kenmerkende, eeuwenoude verkavelingspatroon is grotendeels onveranderd gebleven en laat de geschiedenis van het landschap van Marken zien. Deze kernkwaliteit is onvervangbaar. Ruimtelijke ontwikkelingen die het verkavelingspatroon wijzigen of ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot het dempen of wijzigen van sloten en andere waterlopen, zijn in ieder geval een aantasting van deze kernkwaliteit.

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

- A. Onregelmatige blokverkaveling en restanten van veenverkaveling zeekleipolders

@ Foto Provincie Noord-Holland

Het landschap op Marken heeft een open karakter. De openheid wordt versterkt door de nog grotere openheid van het Markermeer en de Gouwzee. Het gebied biedt ideale omstandigheden voor weidevogels. Deze kernkwaliteit hangt nauw samen met de goede omstandigheden voor weidevogels in de nabijgelegen veenpolders. In de winter zijn de natte graslanden een belangrijk overwinteringsgebied voor watervogels.

Openheid en ruimtebeleving

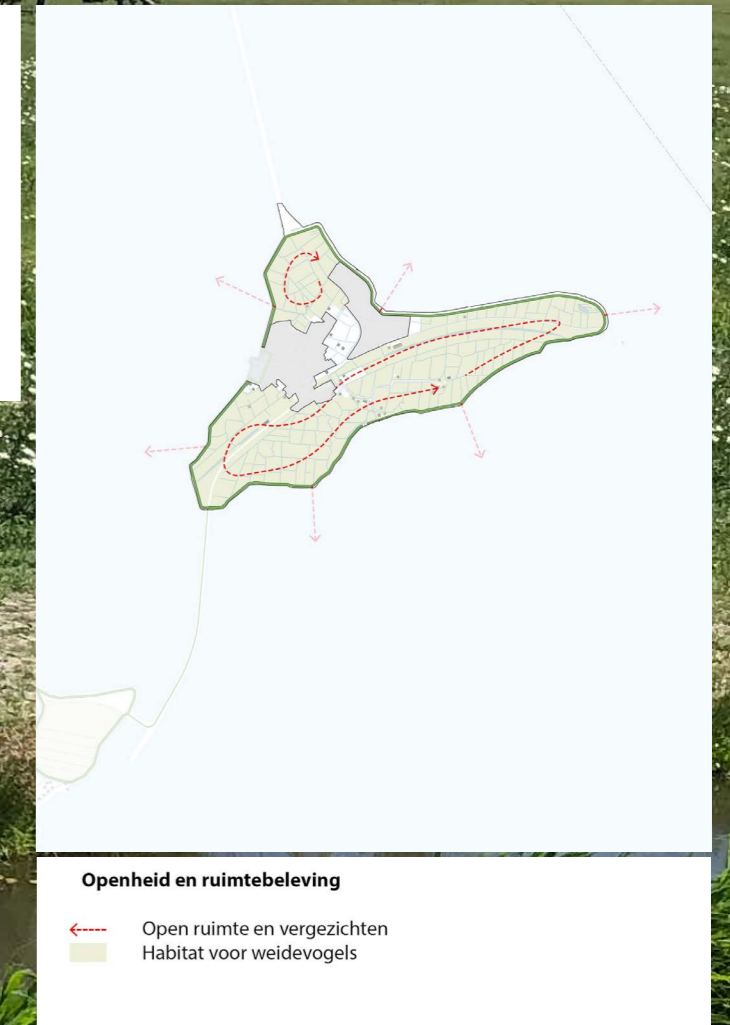
Open ruimte met vergezichten

Beschrijving

Marken heeft een zeer open karakter. De openheid wordt alleen onderbroken door de bebouwing en beplanting van de werven en buurten en door beplante erven. De waarde van de openheid ligt in de doorlopende open ruimten en de relatie met de openheid van het Markermeer en de Gouwzee. Vanaf de dijk rond het eiland is de openheid van het eiland en de weidsheid van het water extra goed te ervaren. Door woningbouwontwikkeling (waaronder de Minnebuurt) is de laatste decennia een deel van de openheid verdwenen.

Interpretatie en toetsing

Het open weidegebied in het BPL Marken is van grote waarde. De openheid is zeer kwetsbaar omdat in het vlakke land bijna elke ruimtelijke ingreep zichtbaar is. Ruimtelijke ontwikkelingen in het open landschap zijn een aantasting van deze kernkwaliteit. Een uitzondering vormen bijvoorbeeld fietspaden, omdat die niet van invloed zijn op de openheid.

@ Foto Provincie Noord-Holland

Het landschap op Marken heeft een open karakter. De openheid wordt versterkt door de nog grotere openheid van het Markermeer en de Gouwzee. Het gebied biedt ideale omstandigheden voor weidevogels. Deze kernkwaliteit hangt nauw samen met de goede omstandigheden voor weidevogels in de nabijgelegen veenpolders. In de winter zijn de natte graslanden een belangrijk overwinteringsgebied voor watervogels.

Openheid en ruimtebeleving

Habitat voor weidevogels

Beschrijving

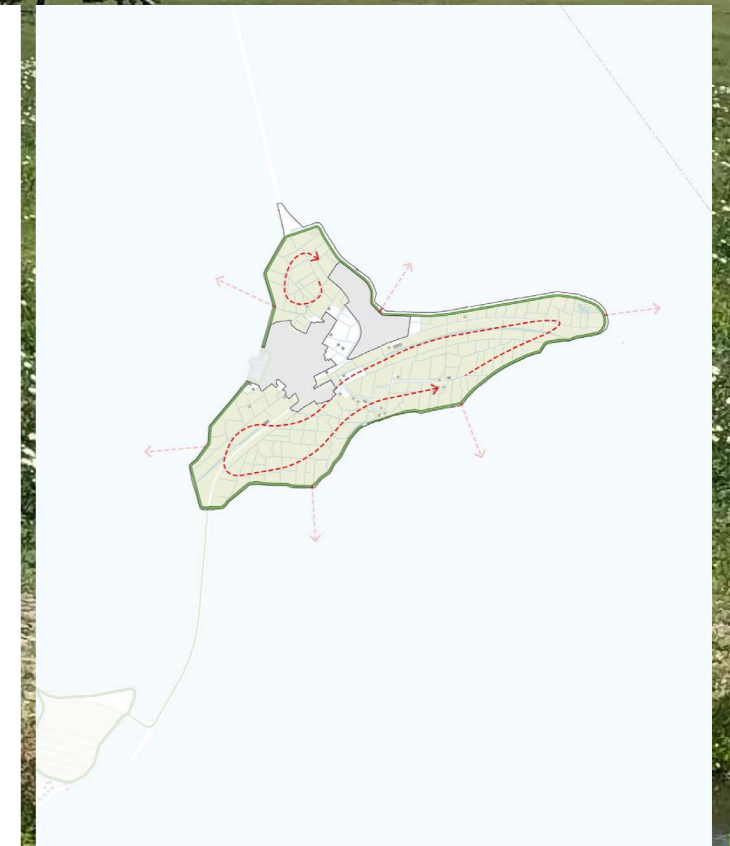
Bijna het hele eiland Marken is een geschikt habitat voor weidevogels. De combinatie van openheid, de hoge grondwaterstand, de aanwezigheid van plas-draszones in de extensief beheerde graslanden, het microreliëf en de rust maken het grootste deel van het eiland tot een geschikt broed- en leefgebied voor weidevogels. Met name de zuidwesthoek en het oostelijke deel van het eiland behoren tot de belangrijkste hotspots voor grutto's en tureluurs in Laag Holland. De kwaliteit van het weidevogelkerngebied hangt sterk samen met de aanwezigheid van nabijgelegen weidevogelkerngebieden en NNN-gebieden in Zeevang en Waterland.

Interpretatie en toetsing

Het ideale habitat voor weidevogels heeft een combinatie van de volgende ruimtelijke sleutelfactoren: omvangrijke aaneengesloten gebieden gekenmerkt door openheid, het ontbreken van verstoring (door opgaande elementen, zoals bebouwing, beplanting en masten en door infrastructuur en activiteiten die geluid en onrust veroorzaken), de aanwezigheid van microreliëf, graslandareaal en een relatief hoog waterpeil. De aanwezigheid van deze combinatie van factoren in dit BPL is onvervangbaar. Kwetsbare weidevogelsoorten keren bij verstoring doorgaans niet terug.

Ruimtelijke ontwikkelingen die het habitat voor de weidevogels verkleinen zijn in beginsel een aantasting. Verstoring of het toevoegen van opgaande elementen die leiden tot een verkleining van het habitat, of ruimtelijke ontwikkelingen die een verslechtering van sleutelfactoren tot gevolg hebben zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke ontwikkelingen die niet leiden tot extra verstoring van het habitat en waarbij de verstoring valt binnen de verstoringzone van bestaande elementen zoals bijvoorbeeld gebouwen en wegen, verkleinen het habitat niet. Ze worden daarom niet als aantasting van de kernkwaliteit beschouwd.

Openheid en ruimtebeleving

- Open ruimte en vergezichten
- Habitat voor weidevogels

@ Foto Provincie Noord-Holland

Ruimtelijke dragers

Werven

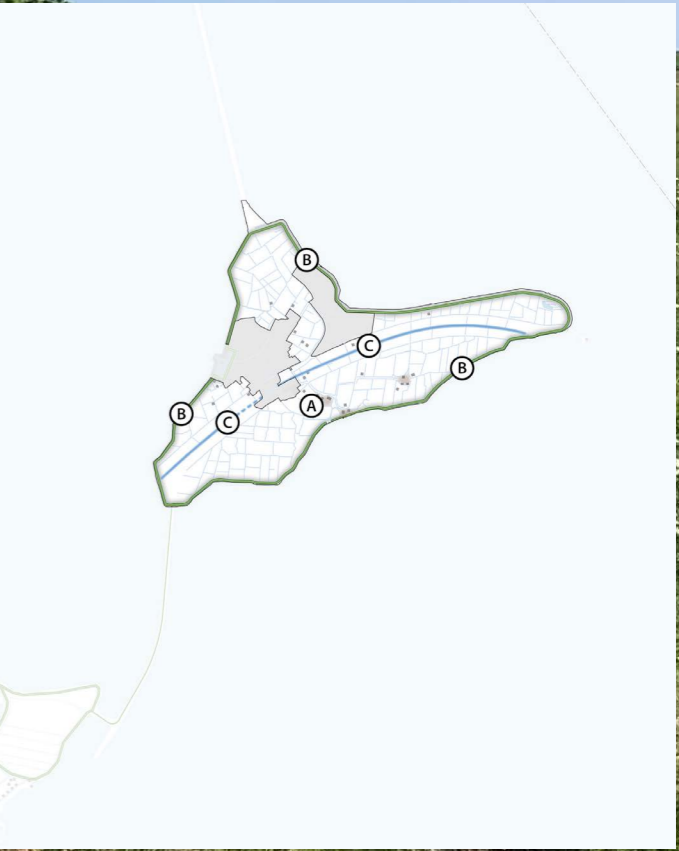
De belangrijkste ruimtelijke dragers van Marken zijn de werven, de dijk rond het eiland en de restanten van het Goudriaankanaal.

Beschrijving

De oorspronkelijke bebouwing op Marken is geconcentreerd in buurtschappen op historisch aangelegde 'werven'. Werven zijn verhogingen (terpen) in het landschap, opgebouwd uit veen- en kleiplaggen. De werven werden aangelegd voor de bescherming van de bewoners tegen hoog water. Daarnaast vormden de werven een stevige basis in het omringende inklinkende veenlandschap. Van de oorspronkelijke tientallen werven zijn er nog maar zeven bewoonde werven over. Alle werven, ook de restanten van verdwenen werven, zijn van grote archeologische waarde. De werven zijn ook nu nog opvallende ophogingen in het open landschap. De buurtschappen op Marken zijn veelal nog vernoemd naar de 'werf' waar ze op zijn gerealiseerd (Wittewerf, Grotewerf, Rozewerf, Moeniswerf).

Interpretatie en toetsing

De werven zijn van grote historische en landschappelijke waarde. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met de roerige ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van Marken. Ze staan symbool voor de strijd tegen het water. Ruimtelijke ontwikkelingen die de huidige werven en de niet meer bebouwde restanten van de werven wijzigen tasten deze kernkwaliteit aan.

Openheid en ruimtebeleving

- A. Werven
- B. Dijk rond het eiland
- C. Goudriaankanaal

@ Foto Provincie Noord-Holland

De belangrijkste ruimtelijke dragers van Marken zijn de werven, de dijk rond het eiland en de restanten van het Goudriaankanaal.

Beschrijving

De dijk die Marken omgeeft is geen opvallend hoge dijk, maar vormt wel een duidelijke begrenzing van het eiland. Oorspronkelijk was er sprake van een lage kade, die jaarlijks overstroomde. Later heeft de dijk een grotere waterkerende functie gekregen. Op dit moment wordt gewerkt aan de dijkverzwaring.

Interpretatie en toetsing

De dijk van Marken maakt onderdeel uit van ontstaansgeschiedenis van Marken en benadrukt de contour van het eiland. Ruimtelijke ontwikkelingen waarbij bijvoorbeeld het dijkprofiel wordt vergraven zijn een aantasting van deze kernkwaliteit. Dijkverbeteringen zijn mogelijk, mits de continue lijn en het herkenbare dijkprofiel niet aangetast worden.

Openheid en ruimtebeleving

- A. Werven
- B. Dijk rond het eiland
- C. Goudriaankanaal

Ruimtelijke dragers

Dijk rond het eiland

@ Foto Provincie Noord-Holland

De belangrijkste ruimtelijke dragers van Marken zijn de werven, de dijk rond het eiland en de restanten van het Goudriaankanaal.

Beschrijving

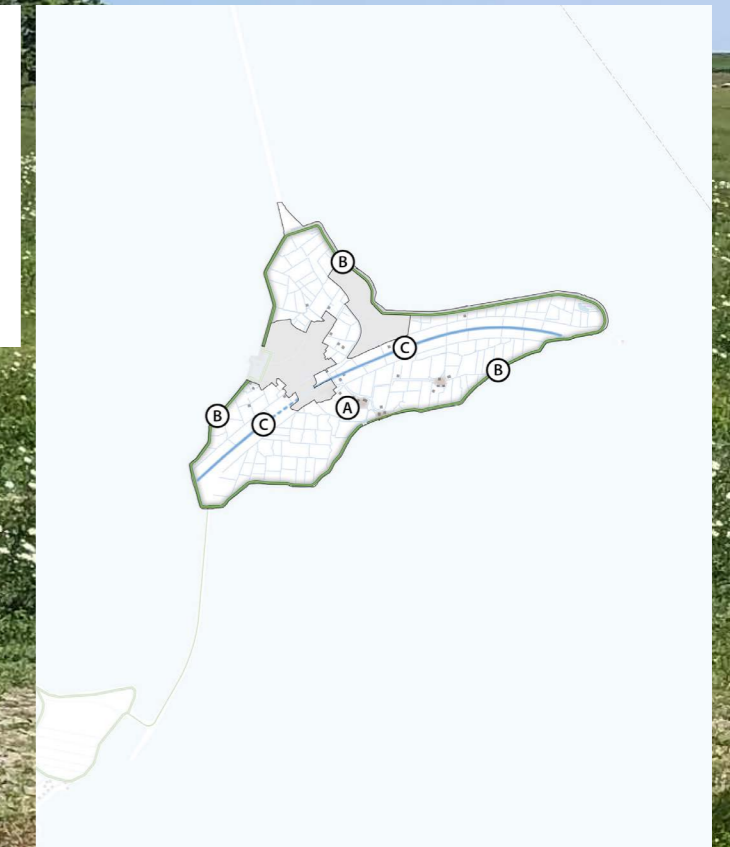
Het Goudriaankanaal, of eigenlijk de nog zichtbare restanten van de poging om dit kanaal te realiseren, is een belangrijk structurerend element op Marken. Het gebogen tracé van het kanaal is zichtbaar in het bredere water van de Zuidervaart en Oostervaart en in verschillende kavelgrenzen- en sloten. Het Goudriaankanaal zou, in aansluiting op het tracé tussen Durgerdam en de Waterlandse Zeedijk ten noorden van Uitdam, dwars over het eiland worden aangelegd. Dit kanaal was bedoeld als alternatieve vaarroute voor het steeds verder dichtslibbende IJ. In 1826 werd begonnen met de aanleg, maar in 1828 werden de werkzaamheden om financiële redenen alweer gestaakt.

Interpretatie en toetsing

De relictten van het Goudriaankanaal zijn in het huidige landschap nog zichtbaar en geven uiting aan de geschiedenis van het landschap. Ruimtelijke ontwikkelingen waarbij bijvoorbeeld het water wordt gedempt of de oevers worden vergraven zijn een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke dragers

Goudriaankanaal

Openheid en ruimtebeleving

- A. Werven
- B. Dijk rond het eiland
- C. Goudriaankanaal

@ Foto Provincie Noord-Holland